

Калоян Димов/ Kaloyan Dimov

**БЕЛЕЖКИ ЗА ТЪРГОВИЯТА В ДНЕСНИТЕ
БЪЛГАРСКИ ЧАСТИ ОТ СИЛИСТРЕНСКИ
САНДЖАК (ПО ДАННИ ОТ СМЕТКОВОДНАТА
КНИГА НА БЕНЕДЕТО МАРИНО ДИ РЕСТИ)**

**Notes on Trade in Today's Bulgarian Parts
of the Silistra Sanjak (according to Data
from the Ledger of Benedetto Marino di Resti)**

Abstract: Benedetto Marino di Resti, who was born in 1555, was from Dubrovnik. He lived for 28 years in the city of Sofia, and from there he engaged in trade on the territory of almost all of today's Bulgaria. A large amount of information about his commercial activity can be obtained from his account book, which has been preserved and is today kept in the Dubrovnik Archives. It covers the period from 1590 to 1605.

According to the document, the settlements in Silistra Sanjak which were connected with the trade of Benedetto Marino di Resti, were Silistra, Baza (now Dobrich), Mesemvria (now Nessebar), the villages of Balchik (now Kranevo) and Karvenac (now Karvuna), Varna and the Varna villages of Kastritsa (now Vinitza district) and Dolno Vlaho (probably the village of Dolishte), Provadia and the Provadia villages of Manastir and Voynitsi, and also the present-day town of Dolni Chiflik.

From the document, we can also get information about the names of the people with whom Resty traded. The names of 13 people connected in one way or another with Provadia, 16 connected with Silistra and 1 from Mesemvria have been preserved.

These and other data show that the book is an important written source for the study of trade and coin circulation in the Silistra sanjak in the late 16th and the early 17th century.

Keywords: Silistra, Dubrovnik, trade.

Роденият през 1555 г. Бенедето Марино ди Рести е дубровничанин, който е живял 28 години в гр. София, откъдето се е занимавал с търговия на територията на почти цяла днешна България или, както отбелязва Петър Петров, „обхваща огромна територия – от Силистра и Варна до Кюстендил, и от Видин и Никопол до Пловдив и Пазарджик”. За семейната му история може да се каже, че е син на Марино Бенедето ди Рести (1517–1571 г.), който бил посланик в столицата на Османската империята, където и починал. Посланикът имал

трима синове – най-големият бил Андреа (1548–1601 г.), средният – Бенедето (1555–1611 г.) и най-малкият – Марино (1562–1622 г.). След пълнолетието си Бенедето участвал в управлението на Дубровнишката република, а през 1578 г. отишъл в София, където бил пълномощник на най-големия си брат Андреа – един от тримата съоснователи на създадено в Търново през същата година търговско сдружение. Самият Бенедето също развил значителна търговска дейност, за която му помогнали и неговите братя. През 1605 г. се върнал в Дубровник, където продължил търговската си дейност, а също и отново участвал в управлението на републиката, като дори достигнал до високият пост на дубровнишки ректор, т.е. княз.

В личен план животът му също се променил след тръгването му от София. През 1607 г. Бенедето се оженил за жена на име Марха, по-късно, през 1610 г. поделил семейното имущество с малкия си брат Марино, а на 8 април 1611 г. написал завещание, в което включил съпругата си и бъдещото си дете, като завещанието влязло в сила няколко месеца по-късно, когато Бенедето Марино ди Рести починал на 13 октомври 1611 г. След смъртта му, още на следващата година вдовицата Марха се омъжила отново и започнала съдебен процес срещу брат му Марино, в чиято основа било разделеното имущество¹.

За търговската дейност на Бенедето Марино ди Рести, която той извършвал по време на престоя си в София, може да се получи голяма по обем информация от неговата сметководна книга, която е запазена и днес се съхранява в Дубровнишкия архив. Тя обхваща времето от 1590 до 1605 г. и е публикувана у нас в превод на български език и в оригиналния си вариант на латински език. Писменият извор е продължение на по-стара сметководна книга, която обаче не е запазена, а до нас са достигнали само отделни извадки от нея. Запазената книга съдържа около 300 листа, от които около $\frac{1}{3}$ са неизползвани, т.е. празни².

Самата книгата започва с титулна страница, която включва най-отгоре изображения на Исус и Мария, следва обозначение на книгата, представляващо главна буква А, буквите В. М. R., които са инициалите на търговеца Бенедето Марино ди Рести и годината 1590, която е представена като MDLXC. Нататък в книгата, там, където е финансовата част, текстът е разделен на две – лява и дясна половина. Вляво е дебитът, т.е. това, което трябва да се дава, а вдясно е кредитът, т.е. това, което трябва да се взема. Освен това обособяване документът е разделен и по партии, т.е. своеобразни номера на сметки, които са откривани за отделни лица, видове стока, дейности и др.³

Ясно е, че в края на XVI и началото на XVII в. както навсякъде другаде в Османската империя, така и в Силистренски санджак се е осъществявала разнообразна търговия, която не е била само вътрешна и ограничена в рамките на селищата, а е включвала и отдалечени населени места. Когато била предмет на дейността на търговските компании, далечната търговия се осъществявала чрез нарочно изпратени служители на търговските компании или чрез други посредници.

Първо ще се спра на въпроса кои са селищата в Силистренски санджак, с които е била обвързана търговията на Бенедето Марино ди Рести и неговата търговска компания. Според справка със сметководната книга това били Силистра (Silistria)⁴, База (Basa, дн. Добрич)⁵, Месемврия (Misenria, дн. Несебър)⁶, селата до Балчик Екрене (Ecrene, дн. Кранево)⁷ и Карвенац (Carvenaz, дн. Карвуна)⁸, Варна (Varna)⁹ и варненските села Кастрица / Кестрич (Castriza, дн. квартал Винаца)¹⁰ и Долно Влахо (Dolno Vlaho, вероятно с. Долище)¹¹, Провадия (Provato)¹² и провадийските села Манастир (Monastieraz)¹³ и Войници (Voinizi)¹⁴, а също и днешният град Долни Чифлик, назован като Армелук, Харманлук (Harmanluch) и Кара Харманлук (Cara Harmanluch)¹⁵. Изброените тук селища били с различен административен статут, те били по-малки или по-големи, градове или села, центрове на кази, центърът на санджака, селища със или без установени дубровнишки търговски колонии. Списъкът с тези населени места от територията на Силистренски санджак само потвърждава, че търговията на Бенедето обхващала огромна територия.

Любопитна информация, която също можем да получим от сметководната книга, са имената на хората, с които е търгувал средният брат Рести. Без значение от етноса и религията си, почти всеки човек, който е бил в осъзната възраст, чрез действията си е участвал по един или друг начин в пазарните или данъчни процеси в империята, като така е допринасял за осъществяването на паричната циркулация. Често обаче сумите, с които боравели обикновените хора, били малки и представлявали нищожен дял от цялостната картина на паричните потоци. Не така били нещата с някои от хората, споменати от дубровничанина. Често те не боравели с едно, две, пет, двадесет или петдесет акчета, а със стотици и дори с хиляди! Така тяхното значение за паричната циркулация в империята, част от която бил и Силистренски санджак, било много по-голямо от това на другите хора.

Тук ще се спра на въпроса кои били тези хора от Силистренски санджак. В сметководната си книга Бенедето Марино ди Рести споменава имената на над 600 човека. Сред тях¹⁶ са Бартоломео Раджонати, Георги Киров, Коста Яни, Леонардо ди Джорджи, Мусе евреин, Петър Гьоргов, Пульо Киров, Тодор Яни, Хаджи Сансон евреин, Хаим евреин и Цвйетко Обрадович или общо 11 души, за които е отбелязано, че са от Провадия. Освен тях със същото населено място са свързани и още двама души – Биаджо Кавалканти и Георги Димов, наречен Гусо, но за тях е изрично отбелязано, че са живущи в Провадия, което означава, че е възможно и да не са оттам. Другото селище, за което разполагаме дори с още по-голям брой имена, е центърът на санджака – Силистра. Това били Киро Пульо и Яни Гинов, Коста Димов, Кузо Яни, Марино Балаш, Мицо Тодоров, Мишо, Нико Киров, Пульо арнаут, Стамо Яни, Стоян Радославич, Фето Яни, Яни Гинов, Яни Джота, Яни Кузо и Яни Манов или общо 16 души. В другата крайност, само с един човек, Киро Илия, е Месемврия¹⁷.

Нека да анализираме тези данни. Това далеч не са всички имена, които се споменават във връзка със селищата в разглежданата територия. Само

тези обаче са изрично посочени като от Провадия, живущи в Провадия, от Силистра и от Месемврия. За другите имена, които се споменават без такива изрични пояснения – „от” и „живущ в”, мога да допусна, че вероятно също са на хора от селищата, във връзка с които се споменават или на такива от другаде, но живущи там. Не изключвам обаче и друга, трета възможност, според която поне малка част от имената да са на хора, които са отбелязани във връзка с дадено населено място, без изобщо да са от там или да са живели в него. Според мен тази малка част са били пътуващи търговци или прекупвачи от близки и далечни населени места, които само са използвали за срещи населените места, в които са отбелязани и в които се извършвали единични или редовни търговски контакти с представителите на Бенедето. Последното ми мнение за лицата, чиито произход не е уточнен, се подкрепя от следните факти:

1. В сметководната книга на Бенедето Марино ди Рести не са една или две грешките и пропуските, които търговецът е допускал. Така например Петър Петров прави констатацията, че едни и същи хора са отбелязвани по различен начин – с име, фамилия и прозвище, само с лично име, с умалително на личното име или пък само с прозвище¹⁸. Приемам, че когато търговецът е отбелязвал някого с определенията „от” или „живущ в”, той е получил такава информация, а за другите без тези пояснения, че я е пропуснал или, което по мое мнение е по-вероятно – не е разполагал с такава.

2. Информацията за произхода на човек е лична и както днес, така и в края на XVI и началото на XVII в. при извършване на различни сделки задаването на въпрос за произхода на отсрещната страна е било по-скоро изключение. По същия начин както тогава, така и днес, когато закупуваме или продаваме нещо, знаем, че сме го купили или продали в търговски обект X, който се намира в населено място Y, но дали продавачът или купувачът са наистина оттам най-често изобщо не ни интересува.

Вече отбелязах, че всички тези хора са имали по-голямо значение за монетната циркулация от средностатистически поданик на Османската империя. Тук за пример ще дам споменатия Киро Илия от Месемврия. На страница 169 от книгата, вляво, т.е. там, където е кредитът, е записано, че на 14 май 1601 г. Киро Илия от Месемврия трябва да плати 9 600 аспри за продадените му на изплащане 4 топа карисеи (вълнен плат, който бил внасян от Англия) – три със син и един топ със зелен цвят, всеки по 2400 аспри. Вдясно, в графата за вземанията обаче е записано, че на въпросния 14 май Киро Илия е заплатил само 1920 аспри. В продължение към тази сметка е дописано, че на 25 февруари чрез Нико Двояк от него са получени още 7 680 аспри¹⁹. Годишната на доплащането не е посочена, но предполагам, че това се е случило през следващата 1602 г. Тази сума е била голяма и ако е била изплатена в акчета на тогавашният султан Мехмед III (1595–1603 г.), чистото усреднено тегло е около 0,3 г²⁰, следва на 14 май 1601 г. Киро Илия да е платил с 1920 сребърни акчета с общо тегло 576 грама, а на 25 февруари да е платил с 7680 акчета с общо тегло 2,304 кг! Само за това разплащане, което е едно от многото описани в документа на

дубровничанина, ако наистина е извършено с акчета, са използвани повече монети от общия брой на съхранените в много български музеи акчета, не само от 1590 до 1605 г., а изобщо за периода XV–XVII в.

Тук накратко представих някои детайли от сметководната книга на Бенедето Марино ди Рести, които показват значението на този извор за проучването на търговията и монетната циркулация в силистренски санджак в края на XVI и началото на XVII в.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ **Петров, П.** Benedetto Marino di Resti – Сметководна книга (1590–1605). София, 2006, с. 5.

² Пак там.

³ Пак там, с. 6.

⁴ **Петров, П.** Цит. съч., 30–31, 34, 41, 48, 58, 71 и др.; **Petrov, P.** Benedetto Marino di Resti – Libro dei Conti (MDXC–MDCV). Sofia, 2004, 26–27, 30.

⁵ **Петров, П.** Цит. съч., 150–151; **Petrov, P.** Op. cit., 132–133.

⁶ **Петров, П.** Цит. съч., с. 310; **Petrov, P.** Op. cit., p. 280.

⁷ **Петров, П.** Цит. съч., с. 262; **Petrov, P.** Op. cit., p. 234.

⁸ **Петров, П.** Цит. съч., с. 286; **Petrov, P.** Op. cit., p. 256.

⁹ **Петров, П.** Цит. съч., с. 221; **Petrov, P.** Op. cit., p. 199.

¹⁰ **Петров, П.** Цит. съч., с. 575; **Petrov, P.** Op. cit., p. 515.

¹¹ **Петров, П.** Цит. съч., с. 88; **Petrov, P.** Op. cit., p. 78.

¹² **Петров, П.** Цит. съч., с. 208; **Petrov, P.** Op. cit., p. 186.

¹³ **Петров, П.** Цит. съч., с. 306; **Petrov, P.** Op. cit., p. 274.

¹⁴ **Петров, П.** Цит. съч., с. 292; **Petrov, P.** Op. cit., p. 264.

¹⁵ **Петров, П.** Цит. съч., с. 146; **Petrov, P.** Op. cit., p. 128.

¹⁶ Справката е на база на приложения Именен указател в края на изданието.

¹⁷ **Петров, П.** Цит. съч., 628–643.

¹⁸ Пак там, с. 7.

¹⁹ Пак там, 470–471.

²⁰ **Pere, N.** Osmanlilarda Madeni Paralar. Istanbul, 1968, p. 136, № 340.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Извори / Primary Sources

Петров, П. Benedetto Marino di Resti – Сметководна книга (1590–1605). София, 2006 [Petrov, P. Benedetto Marino di Resti – Smetkovodna kniga (1590–1605). Sofia, 2006].

Petrov, P. Benedetto Marino di Resti – Libro dei conti (MDXC–MDCV). Sofia, 2004.

Изследвания / Research Works

Pere, N. Osmanlilarda Madeni Paralar. Istanbul, 1968.